

بسم الله الرحمن الرحيم

ژئوپلیتیک شهری

تألیف:

دکتر محسن جان پور

استادیار جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

آرش قربانی سپهر

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

سرشناسه: جان پرور، محسن، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور: ژئوپلیتیک شهری / تألیف محسن جان پرور، آرش قربانی سپهر.
مشخصات نشر: تهران: انجمن ژئوپلیتیک ایران، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ۲۲۳ص: جدول (بخشی رنگی)، نمودار.
شابک: ۷-۱-۹۹۶۰۲-۶۰۰-۹۷۸-۲۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا.
موضوع: سیاست شهری
موضوع: Urban policy
شناسه افزوده: قربانی سپهر، آرش، ۱۳۷۲-
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۹۷۹/۲ج۱/۵۱ HT
رده‌بندی دیویی: ۳۰۷/۱۲۱۶
شماره ثبت: ۵۱۱۴۴۳۹ بشناسی ملی:

انتشارات انجمن ژئوپلیتیک ایران

نام کتاب: ژئوپلیتیک شهری
مؤلفان: محسن جان پرور و آرش قربانی سپهر
ناشر: انجمن ژئوپلیتیک ایران
چاپ و صحافی: انجمن ژئوپلیتیک ایران
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه - وزیری
قیمت: ۲۰۰۰۰۰
شابک: ۷-۱-۹۹۶۰۲-۶۰۰-۹۷۸
طراح جلد و صفحه آرا: سمیرا خوشخو

نشانی: تهران، خیابان سمیه، جنب برج سپهر، ساختمان خاقانی ورودی غربی، طبقه ۵- واحد ۴۶
کدپستی ۱۵۷۱۸۳۸۵۴۸
وبسایت: www.iag.ir
تلفن: ۸۸۳۲۳۵۲۷-۸۸۳۴۲۴۸۸

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
پیشگفتار.....	۹
فصل اول: مفاهیم پایه‌ای.....	۱۱
مقدمه.....	۱۳
۱-۱- شهر.....	۱۴
۱-۱-۱- مفهوم و ریشه‌شناسی واژه شهر.....	۱۴
۱-۱-۲- تعریف مفهوم شهر.....	۱۶
۱-۱-۳- تاریخچه شهر.....	۱۸
۱-۱-۴- چگونگی شکل‌گیری و توسعه شهرها.....	۲۱
۱-۱-۵- اهمیت و جایگاه شهرها.....	۲۸
۱-۱-۶- سطح‌بندی شهرها.....	۳۲
الف) بر حسب اندازه جمعیت.....	۳۳
ب) بر حسب کارکرد (فعالیت و نقش).....	۳۸
۱-۲- ژئوپلیتیک.....	۴۷
۱-۲-۱- تعریف ژئوپلیتیک.....	۴۷
۱-۲-۲- ماهیت دانش ژئوپلیتیک.....	۵۰
۱-۲-۳- هدف دانش ژئوپلیتیک.....	۵۲
۱-۲-۴- گرایش‌های موضوعی در ژئوپلیتیک.....	۵۳
فصل دوم: مفهوم ژئوپلیتیک شهری.....	۵۵
مقدمه.....	۵۷
۱-۲- تاریخچه شکل‌گیری مفهوم ژئوپلیتیک شهری.....	۵۹
۲-۲- ماهیت فلسفی ژئوپلیتیک شهری.....	۶۲
۳-۲- چرایی شکل‌گیری گرایش ژئوپلیتیک شهری.....	۶۵
۴-۲- تعاریف موجود از ژئوپلیتیک شهری.....	۶۹
۵-۲- مفهوم‌سازی جدید ژئوپلیتیک شهری.....	۷۲
۶-۲- جمع‌بندی فصل.....	۷۵
فصل سوم: ابعاد پایه‌ای ژئوپلیتیک شهری.....	۷۷
مقدمه.....	۷۹
۱-۳- بعد مکان در ژئوپلیتیک شهری.....	۸۱

۸۱	۱-۱-۳- مفهوم مکان
۸۲	۲-۱-۳- مفهوم ژئوپلیتیک شهری بر پایه مکان
۸۴	۲-۳- بعد گفتمان در ژئوپلیتیک شهری
۸۴	۱-۲-۳- مفهوم گفتمان
۸۷	۲-۲-۳- مفهوم ژئوپلیتیک شهری بر پایه گفتمان
۹۱	۳-۳- بعد کارکردی در ژئوپلیتیک شهری
۹۱	۱-۳-۳- کارکردهای شهر
۱۱۳	۲-۳-۳- مفهوم ژئوپلیتیک شهری بر پایه کارکرد
۱۱۴	۴-۳- بعد بازیگران در ژئوپلیتیک شهری
۱۱۴	۱-۴-۳- بازیگران حاضر در فضای شهر
۱۳۶	۱-۳-۳- مفهوم ژئوپلیتیک شهری بر پایه بازیگران
۱۳۷	۵-۳- جمع‌بندی فصل
۱۳۹	فصل چهارم: منابع جغرافیایی قدرت در فضای شهر
۱۴۱	مقدمه
۱۴۳	۱-۴- شناخت منابع جغرافیایی قدرت در فضای شهر
۱۴۴	الف) منابع جغرافیایی قدرت با ماهیت طبیعی
۱۵۵	ب) منابع جغرافیایی قدرت با ماهیت انسانی
۱۶۱	ج) منابع جغرافیایی قدرت با ماهیت ترکیبی
۱۶۸	د) منابع جغرافیایی قدرت با ماهیت مصنوعی
۱۷۸	۲-۴- کسب منابع جغرافیایی قدرت در فضای شهر
۱۸۱	۳-۴- بهره‌وری منابع جغرافیایی قدرت در فضای شهر
۱۸۱	۴-۴- حفظ منابع جغرافیایی قدرت در فضای شهر
۱۸۳	۵-۴- جمع‌بندی فصل
۱۸۵	فصل پنجم: مناسبات در ژئوپلیتیک شهری
۱۸۷	مقدمه
۱۸۸	۱-۵- شناخت بازیگران ژئوپلیتیک در فضای شهر
۱۹۳	۲-۵- سطح مناسبات در فضای شهر
۱۹۵	۳-۵- نوع و شکل مناسبات در فضای شهر
۱۹۷	۴-۵- اهداف مناسبات در فضای شهر
۱۹۹	۵-۵- جمع‌بندی فصل

۲۰۲	فصل ششم: جمع‌بندی مباحث کتاب
۲۰۳	مقدمه
۲۰۵	۶-۱- جمع‌بندی
۲۱۳	فهرست منابع

www.ketab.ir

پیشگفتار

تغییر و تحولات صورت گرفته در طی دهه‌های اخیر زمینه دگرگونی‌های گسترده‌ای در حوزه دانش ژئوپلیتیک را فراهم آورده است و به صورت‌های مختلف بر افزایش حوزه‌های مطالعاتی آن در قالب گرایش‌های نوظهور کمک کرده است. در این میان، ژئوپلیتیک شهری یکی از گرایش‌های موضوعی شکل گرفته در دانش ژئوپلیتیک در طی دهه‌های اخیر است که از اهمیت و جایگاه برجسته‌ای برخوردار می‌باشد. زیرا، تحولات گسترده صورت گرفته در جهان معاصر نظیر جهانی‌شدن، افزایش شهرنشینی، تبدیل شهرها به عنوان بازیگران نوظهور، افزایش نقش آفرینی بازیگران ساکن، در شهرها در بازی‌های قدرت و غیره به نوعی اهمیت و جایگاه شهرها یا به بیان دیگر وزن ژئوپلیتیک شهرها را در مناسبات ژئوپلیتیک تا حد قابل توجهی بالا برده است. به بیان دیگر، شهر البته نه تنها به عنوان بازیگر جدید، بلکه به عنوان مکان‌های نوساخته، با کارکرد خاص در طی گفتمان‌های جدید شروع به تأثیرگذاری و نقش آفرینی در عرصه‌های مختلف و مناسبات در می‌دهد. این افزایش وزن شهرها تا حدی بوده است که دیگر پرداختن به آنها در قالب دانش ژئوپلیتیک آن گونه که بایسته و شایسته است، امکان‌پذیر نیست و نمی‌تواند پاسخگوی مسائل و مباحث جدید باشد. بر این مبنا، بحث و مطالعه شهرها با توجه به افزایش نقش و بازیگری آنها در مناسبات ژئوپلیتیک محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی زمینه شکل‌گیری و گسترش حوزه مطالعاتی جدیدی در دانش ژئوپلیتیک را در قالب ژئوپلیتیک شهری فراهم آورده است. با شکل‌گیری این گرایش موضوعی جدید در حوزه دانش ژئوپلیتیک از سوی صاحب‌نظران و اندیشمندان مختلف چه در داخل کشور و چه خارج از کشور کارهای علمی متعددی در قالب کتاب‌ها و مقالات به رشته تحریر درآمده است. اما بررسی‌های صورت گرفته این منابع در دسترس، به ویژه در داخل کشور نشان‌دهنده آن می‌باشد که، آن گونه که بایسته و شایسته است مفهوم‌سازی و قلمروسازی درست و مشخصی در ژئوپلیتیک شهری تا کنون صورت نگرفته است و استفاده از مفهوم ژئوپلیتیک شهری بیشتر جنبه نمادین داشته و تا حد قابل توجهی مبهم در کارهای علمی به کار برده شده است. مبتنی بر وجود این مشکل در حوزه ژئوپلیتیک شهری و از سوی دیگر وجود درسی با همین عنوان در مقطع کارشناسی ارشد نویسندگان بر آن شده‌اند، کتاب حاضر را با سبک و چارچوبی جدید و متفاوت به رشته تحریر درآوردند. این امیدواری وجود دارد که کتاب حاضر تا حدی بتواند مفهوم‌سازی و قلمروسازی نسبتاً مناسب و شفاف از ژئوپلیتیک شهری ارائه داده و بتواند ابهامات موجود در این عرصه

مطالعاتی جدید را، تا حد امکان بر طرف نماید. جهت دستیابی به این مهم، کتاب حاضر در قالب شش فصل به صورت زیر تنظیم شده است:

فصل اول: مفاهیم پایه‌ای

فصل دوم: مفهوم ژئوپلیتیک شهری

فصل سوم: ابعاد پایه‌ای ژئوپلیتیک شهری (مکان، کارکرد، گفتمان و بازیگران)

فصل چهارم: منابع جغرافیایی قدرت در فضای شهر

فصل پنجم: مناد بات در ژئوپلیتیک شهری

فصل ششم: جمع‌بندی مباحث کتاب

نویسندگان امیدوارند که مطالب و مباحث بیان شده در کتاب حاضر بتواند مورد توجه خوانندگان محترم قرار گیرد و بخشی از سوالات آنها را در زمینه ژئوپلیتیک شهری پاسخگو باشد و آنها را در رفع ابهامات، مسائل و غیره نسبت به مفهوم و مباحث ژئوپلیتیک شهری آگاه‌تر کند. همچنین، این انتظار می‌رود که کتاب حاضر بتواند زمینه را برای حرکت جهت علاقمندی و کاربرد و استفاده بهتر و دقیق‌تر از این حوزه مطالعاتی جدید فراهم آورد. با توجه به اینکه، کتاب حاضر در حوزه دانش ژئوپلیتیک شهری، با نثری متفاوت نگاشته شده است، مطمئناً دارای نقص‌هایی خواهد بود که از خوانندگان عزیز تقاضا می‌شود این نقص‌ها را به نویسندگان (از طریق پست الکترونیک janparvar@um.ac.ir) منتقل کرده تا در چاپ‌های بعدی جهت بهبود کتاب، این نواقص برطرف گردد. لازم به ذکر است که این اصلاحات با ذکر نام منتقد در کتاب لحاظ خواهد شد. در پایان نویسندگان کتاب، خود را به کسانی می‌دانند که از آثار و نوشته‌های ارزشمند و راهنمایی‌های آنان در تولید این اثر بهره برده‌اند.

دکتر محسن جان‌پرور

استادیار جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

آرش قربانی سپهر

دانشجو کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

پاییز ۱۳۹۶